

*H*ILJA PÄRSSINEN – TYÖVÄENLIIKKEEN POLIITIKKO JA RUNOILIJA

Kansakoulunopettaja Hilja Pärssinen oli ensimmäisen eduskuntakautensa kynnyksellä jo kokenut poliitikko. Hän oli johtanut Työläisnaisliittoa ja vaikuttanut Sosialidemokraattisen puolueen luottamuselimissä. Taustaltaan ja koulutukseltaan hän siten poikkesi muista ensimmäiseen eduskuntaan valituista sosialistinaisista. Valokuvien nuoren ja pyöreäposkisen naisen päättäväinen ja vakava ilme heijasti lujaa, kiivaaksi ja käskeväksikin kuvattua luonnetta.

REIPAS LAPSI JA AKTIIVINEN NUORI

Hilja Amanda Lindgren syntyi Halsualla 13.7.1876 pastori Karl Henrik Lindgrenin perheen kuopukseksi. Myöhemmin taitavana kirjoittajana ja runoilijana tunnettu Hilja Pärssinen toimitti jo alakouluikäisenä *Pientä Pilalehteä*, johon hän kokosi vitsejä, piirroksia ja kotipiirin uutisia lemmikkieläimistä.¹ Halu kirjallisen ilmaisun kehittämiseen näkyi edelleen Oulun suomalaisessa tyttökoulussa. Siellä innokkaasti opiskellut nuori Hilja pyysi opettajalta arvioita runoistaan.² Kirjoittamisen motiivina ei ollut yksinomaan taiteen tuottaminen vaan myös vaikuttaminen. Jo tyttövuosina oli raittiusasian edistäminen jäsentynyt Hilja Pärssisen tavoitteeksi. Runoissaan raittiusliikkeen äänenkannattajassa *Kylväjässä* hän haaveksi raittiin nuorison nostavan Suomen moraaliseen kukoistukseen ja innoittui juomalakkoliikkeestä. Hän toimi aktiivisesti raittiusliikkeessä, myös Raittiuden Ystävien johtokunnassa. Ihanteellista nuotta naista viehätti samoin nuorisoseurojen aatemaailma ja tolstoilaisuus.³

Kansakoulunopettajaksi Hilja Pärssinen valmistui Sortavalan seminaarista 1896. Siellä hän oli tutustunut aviomieheensä, kannakselaisen talonpoikaissuvun vesaan Jaakko Pärssiseen, joka jakoi vaimonsa kiinnostuksen kohteet. Ensimmäisessä yhteisessä opettajanpaikassaan Helsingin maalaiskunnassa nuori pariskunta viettikin vapaa-aikaansa kansan parissa raittius- ja nuorisoseurojen ohjelmista kertoen. Heidän harrastuksensa kytkeytyivät vuosisadan vaihteen opettajille luontevaan kansanvalistajan rooliin: työsarka ei rajoittunut vain leipätyöhön, vaan ulottui kaikkien kansalaisten kasvattamiseen raittiuteen, siveyteen ja isänmaallisuuteen. Omatoiminen luonteenkasvatus, jota Hilja Pärssinen eri yhteyksissä painotti koko poliittisen uransa ajan, juonsikin juurensa jo näiltä vuosilta.

Aktiivisesti eri kansanvalistusseuroissa toiminut Hilja Pärssinen näki itsensä valistajana, joka työllään aukoi ”jalojen aatteiden teitä”.⁴ Ensimmäisessä runokokoelmassa välähti esiin myös kaipuu löytää sopiva väylä ihanteiden toteuttamiseksi.⁵ Huoli yhteiskunnan epäkohdista ja usko ihanteellisuuden voimaan ongelmia ratkottaessa liitti hänet eri joukkojärjestöissä keskeisesti vaikuttaneeseen keskiluokkaan, joka paneutui suomalaisen kansalaisen kasvattamiseen.

NAISTEN KOHOTTAJA

Hilja Pärssinen oli toiveikas naisten suhteen, joiden omaaloitteisen yhteiskunnallisen toiminnan hän katsoi ammentavan voimaa heidän ihanteellisesta luonteestaan. Naiset pystyisivät olojen parantamiseen siksikin, että he olivat syyttömiä vallitseviin epäkohtiin; he puolsivat tasa-arvoa, uskoivat hyveeseen ja kammosivat sotaa. Naisten uneksima tasa-arvo perustui sukupuolten yhtäläiseen itsetietoisuuteen, aattellisuuteen ja henkisiin kykyihin. Sen toteutumiseksi heidän oli herättävä niin kodeissa kuin kotien ulkopuolellakin.⁶

Myöhemmin eduskunnassa Hilja Pärssinen puolsi naisten omaehtoisia toimintamahdollisuuksia painottaen, ettei avioliitto saanut rajoittaa heidän elinkeinotoimintaansa. Lisäksi hän kannatti

naisten tasa-arvoisuuden lisäämistä osuustoimintaliikkeessä. Mutta heidänkin vapautumisellaan oli selkeät moraaliset rajansa. Hilja Pärssinen torjui ajatukset vapaasta rakkaudesta ja syntyvyyden säännöstelystä. Hän ei myöskään suosinut ajatusta ”omantunnon avioliitosta”, koska pelkäsi sen milloin tahansa jättävän äidin lapsineen oman onnensa nojaan.

Pärssiselle naiskysymys ja naisten merkitys uudistusten ajamisessa oli siten avautunut jo varhaisessa vaiheessa. Omassa elämässään hän oli kyennyt yhdistämään ammattiuran, järjestötoiminnan ja avioliiton. Alkaessaan tarkastella naiskysymystä osana työväenliikkeen ratkaisua hän joutui kohtaamaan erot työläisnaisten ja keskiluokan naisten mahdollisuuksissa ja tavoitteissa. Se, että hänen toimintansa polttopisteeseen nousi nyt työläisnaisten erillistoiminta, kertoo myös siitä, että Hilja Pärssinen ymmärsi naisten roolin keskeiseksi yhteiskunnallisia muutoksia ajettaessa.

TYÖLÄISNAISLIITON TOIMIJANA

Muutto Viipurin Talikkalaan toi Hilja Pärssisen työläisympäristöön ja maltillisen työväenliikkeen pariin. Kokeneena yhdistysihmisenä hän oli pian perustamassa Talikkalaan työväenyhdistyksen naisosastoa, jonka edustajana hänet valittiin vain kaksi vuotta aiemmin perustetun Työläisnaisliiton puheenjohtajaksi vuonna 1902. Tuolloin hän vielä mielsi työväenliikkeen lähinnä yhdeksi yleishyödyllisistä järjestöistä, mikä käsitys kuitenkin alkoi muuttua hänentutustuttuaan työväenliikkeenteoriaan. Hetipuheenjohtajaksi valintansa jälkeen Pärssinen otti yhteyttä kansainvälisen työväenliikkeen johtavaan saksalaiseen naisteoreetikoon Clara Zetkiniin. Jo vuoden 1903 puoluekokouksessa hän teki aloitteen naisten työsuojelusta saksalaiseen esimerkkiin nojaten. Työläisnaisten ja -lasten suojelusta tulikin hänen uransa tärkein läpikulkeva teema. Sen puolestapuhujana hän oli herättämässä keskustelua niin puolueessaan kuin yleisemminkin suomalaisessa yhteiskuntapolitiikassa.

Hilja Pärssinen kirjoitti kaiken aikaa aktiivisesti varsinkin eri työväenlehtiin. Hänelle oli ensiarvoisen tärkeää jatkuvasti opastaa ja vaatia lukijoitaan itsekasvatukseen ja sen kautta toimintaan. Vaikka Pärssinen arvioikin sivistyksen olevan pohjimmiltaan luokkakäsité, mahdollisti sen hankkiminen työläisnaisten nousun.⁷ Itsekasvatuksen keskeisiä osa-alueita olivat teorian tuntemus ja kytkeytyminen kansainväliseen työväenliikkeeseen. Pärssinen välittikin tietoja ulkomaisesta kehityksestä ja keskustelusta kotimaisten lehtien sivuilla, mihin hänen kielitaitonsa - ruotsi ja saksa, myöhemmin englanti - soi mahdollisuuden. Hän alkoi nopeasti painottaa työläisnaisten ja keski- ja yläluokan naisten välisiä eroja asettaen yhteistyön työväenliikkeen miesten kanssa etusijalle. Tietty ristiriita oli kuitenkin olemassa: kauniissa kodissa asuvan opettajan, jota perhevelvollisuudet eivät estäneet osallistumasta yhteiskunnallisiin rientoihin, oli välillä vaikea ymmärtää edustamiaan työläisnaisia, jotka eivät tulleet hänen kärsimättömälle luonteelleen riittävän nopeasti tai runsaslukuisesti mukaan työväenliikkeen toimintaan.

Hilja Pärssinen ei suoralta kädeltä tuominut vaimojen ansiotyötä, joka työväenliikkeessä monesti ymmärrettiin yhdeksi pahimmista epäkohdista. Pärssinen arvioi, että luomistaan ongelmista huolimatta ansiotyö ohjasi naisen yhteiskunnalliseen elämään ja auttoi murtamaan luutuneita käsityksiä. Hän ei missään vaiheessa tarjonnut naisten ainoaksi vaihtoehdoksi kodin ja lasten hoitoa, vaikka tunsikin huolta työläisperheestä ja saattoi loihtia voimakkaan kontrastin tuon ajan työläiskodin ja tulevaisuuden haavekodin välille, jossa raitis ja kelpo isä huolehti perheen elatuksesta ja äiti hoiti lapsiaan kotilieden lämmössä. Silti hän vastusti jyrkästi ”paistinpannu-orjuutta” ja kannatti yhteiskeittiöitä ja yhteiskunnallista lastenhoitoa naisen vapauttajana.⁸

Samalla tavoin hän piti kiinni työläisnaisten erillistoiminnasta uskoen, että naisten oli itse tehtävä työtä eikä odotettava sitä miehiltä. Uuden kunnallislain kynnyksellä vuonna 1917 hän ravisteli naisia, jotteivät he väheksyisi kykyjään, vaan hankkisivat tietoa ja pätevyyttä kelvatakseen kunnallisiin luottamustoimiin.

Toimittuaan kymmenisen vuotta työläisnaisliikkeen keskeisillä paikoilla Hilja Pärssinen kieltäytyi paikastaan liittotoimikunnassa vuonna 1912. Hän kuitenkin palasi sen jäseneksi viisi vuotta myöhemmin. Sen jälkeen kun vuonna 1907 perustettu Työläisnaisliiton äänenkannattaja *Työläisnainen* siirtyi hänen toimittajuudestaan Miina Sillanpäälle, on Pärssisen ja lehden välille kerrottu syntyneen eripuraa. Vaikka luottamustoimen jättäminen implikoi jonkinasteista kyllästymistä tai prioriteettien muuttumista, ei suoranaista liiton hylkäämisestä ollut kyse. Pärssinen teki edelleen aloitteita valtakunnallisiin kokouksiin ja kirjoitteli *Työläisnaiseen*. Kun vasemmiston sisäiset ristiriidat repivät myös naisten järjestöjä kansalaissodan jälkeen, hän osallistui sosiaalidemokraattisten naisten perustaman naisliiton toimintaan.

KANSAINVÄLINEN AREENA

Hilja Pärssinen loi varhaisen työläisnaisliiton suhteet ulkomaille ja hoiti niitä pitkään. Kun ulkomaisten naisliikkeiden kiinnostus suomalaisten naisten toimintaan kasvoi eduskuntauudistuksen myötä, tyydyttivät tiedonjanoa useimmiten hänen laatimansa selonteot erityisesti saksalaisissa puoluelehdissä.⁹ Toiminnallaan Hilja Pärssinen halusi kytkeä suomalaiset työläisnaiset osaksi kansainvälistä työväenliikettä, johon suomalainen puoluetoimintakin liittyi. Osallistuttuaan ensin rivijäsenenä vuonna 1907 ensimmäiseen kansainväliseen sosialistinaisten konferenssiin Stuttgartissa, hän oli vuonna 1910 laatimassa aloitetta sen seuraajaan aviottoman äidin ja lapsen oikeuksista. Vuoden 1913 loppupuolella Pärssinen tutki Englannissa yhdessä Alexandra Kollontain kanssa sikäläistä äitien ja lasten sosiaaliavun organisointia.

Heti vankeusvuosien jälkeen, vuonna 1923, Hilja Pärssinen osallistui kansainväliseen sosialistinaisten Hampurin konferenssiin yhdessä Miina Sillanpään ja Hilda Seppälän kanssa, joista jälkimmäinen otti pian vastuun kansainvälisen kirjeenvaihdon hoitamisesta. Hän esitteli kuitenkin vielä tämänkin jälkeen muiden maiden tapahtumia muun muassa *Toverittarella* ja tilasi jatkuvasti ulkomaisia lehtiä

kotiinsa. Naisten kansallisuuksien rajat ylittävä yhteistoiminta ja vuorovaikutus oli hänelle suomalaisenkin liikkeen voimavara ja mahdollisuus.

Ensimmäinen sosialistinaisten kansainvälinen kokous pidettiin Stuttgartissa vuonna 1907. Suomen työläisnaisliiton kansainvälisten suhteiden luoja oli opettaja, poliitikko ja kirjailija Hilja Pärssinen. Erityisesti häntä kiinnostivat saksalaisten sosialistien Clara Zetkinin ja Lily Braunin ajatukset. Pärssinen osallistui myös Stuttgartin kokoukseen. Kuva: Työväen Arkisto.

KAUNOSIELU JA KÄYTÄNNÖN POLIITIKKO

Ensimmäisten eduskuntavaalien alla Hilja Pärssisen kirjoitukset henkivät innostusta, vaikka häntä ärsyttikin, että oman puolueen piirissä häntä oli luonnehdittu enemmänkin kaunosieluksi kuin käytännön poliitikoksi.¹⁰ Taiteiden harrastustaan ja runoilua Pärssinen ei toki ollutkaan hylännyt, vaikka politikointi vei

mittavan osan opettajan vapaa-ajasta. Mutta vaikka hän oli herkkä luonnonkauneudelle ja vaikka häntä on kuvattu luonteeltaan araksi, ei hänen poliittisessa julistuksessaan ollut jälkeäkään pelokkuudesta tai päiväunelmista. Päinvastoin hänen särmikäs luonteensa ja kielensä johtivat helposti ristiriitoihin, joita ruokkivat vielä hänen herkkänahkaisuutensa ja tinkimättömyytensä.

Eduskunnassa Hilja Pärssinen istui yhtäjaksoisesti vuodesta 1907 aina kansalaissodan puhkeamiseen saakka. Sosiaalidemokraattisten naiskansanedustajien joukosta hän erottui runsailla puheenvuoroillaan. Yleisesti tunnetuksi Pärssinen tuli teräväkielisistä ja muiden puolueiden edustajia suomivista puheistaan. Hän oli lähes koko ajan jäsenenä työvaliokunnassa ja vaihtelevasti sivistys-, toimitus- ja suuressa valiokunnassa. Luottamusta nuoren parlamentaarikon työhön osoitti hänen valintansa eduskuntaan vuonna 1910 vaalipiirinsä korkeimmalla henkilökohtaisella äänimäärällä. Itse hän piti velvollisuutenaan ajaa ennen kaikkea ruumiillista työtä tekevien asioita asettaen oman ammattiryhmänsä puolustamisen edelle.

Hilja Pärssinen ajoi eduskunnassa lähinnä sosiaalilainsäädäntöön, ennen muuta työläisäitien ja -lasten elämään liittyviä parannuksia, joita hän oli jo useamman vuoden aikana tuonut esiin niin puolueen kuin työläisnaisliitonkin kokouksissa. Pian eduskuntaan tulonsa jälkeen hän teki myös aloitteen äitiysvakuutuksesta ja jatkoi sitkeästi aloitteiden tekemistä vuodesta toiseen. Näissä kysymyksissä erot toisten puolueiden naisedustajiin usein kärjistyivät, kuten muun muassa käsiteltäessä Hilja Pärssisen radikaalina pidettyä aloitetta turvakodeista. Mielipiteidensä vuoksi siveysasioissa löyhäksi leimattu Pärssinen arvosteli puolestaan kärkeästi erityisesti muiden puolueiden naisedustajia tekopyhästä yhteiskuntamoraalista, joka alttiisti tuomitsi aviottomat äidit, mutta ummisti silmänsä omilta virheiltään. Samoin keskusteltaessa yötyön suojelusta hän iski yhteen Hilda Käkikosken ja Tekla Hultinin kanssa, jotka katsoivat suojelun rajoittavan naisten toimintamahdollisuuksia.

Hilja Pärssinen vaati myös lievempiä rangaistuksia lapsenmurhiin vedoten uusimman ulkomaisen tutkimuksen tuloksiin, joiden mukaan kostamisen sijaan oli otettava huomioon lieventävät

asianhaarat. Kansainväliseen tutkimukseen sekä omiin havaintoihin vetoaminen oli muutoinkin tyypillistä Pärssisen argumentoinnille. Se oli luontevaa, sillä hän ei voinut vedota omakohtaiseen kokemukseen työläisnaisena niin kuin hänen aatesiskonsa.

Raittiusaatteelleen uskollisena hän kipusi eduskunnan puhujapönttöön puhumaan raittiuden ja kieltolain puolesta, jälleen piikitellen muita puolueita niiden saamattomuudesta. Hilja Pärssinen piti alkoholinkäyttöä sekä yksilön että yhteiskunnan onnettomuutena ja vaati yksilön alistumista yleisen lain alle. Hän selvitteli perusteellisesti alkoholismin syitä ja toivoi siitä kärsiviä opastettavan muutoin kuin vain vankeusrangaistuksia jakamalla.

LASTEN PUOLESTA

Hilja Pärssinen oli jatkuvasti kiinnostunut lasten elämään liittyvistä kysymyksistä. Opettajana toimiessaan hän ohjasi heitä myös vapaa-aikanaan. Hänen eduskunnassa tekemänsä aloitteet pohjautuivat vakaumukseen siitä, että huolenpito niin äideistä kuin varsinkin pienistä ja vähäosaisista lapsista kuului yhteiskunnalle. Lapsista huolehtiminen oli hänestä myös puolueen asia, johon se voisi vaikuttaa esimerkiksi kunnissa toimivien lastensuojelustaimikuntien kautta. Työläisnaisten aloittama lhanneliittotoiminta oli Pärssisen sydäntä lähellä ja hän antoi mielellään konkreettisia neuvoja sitä järjestettäessä. Lisäksi hän toimitti erilaisia lastenlehtiä.

Hilja Pärssinen puhui henkisen, kaikille kuuluvan äitiyden puolesta, mikä ajatus liittyi yleisesti tuon ajan kansanvalistustoimintaan ja naisjärjestöjen ajatusmaailmaan. Todennäköisesti myös omasta lapsettomuudesta johtuen hän huomautti henkisen äitiyden olevan fyysisen äitiyden veroinen asia. Hän katsoi naisilla olevan eri vaihtoehtoja: olla kansalainen tai äiti tai molempia. Lapsettomillakin naisilla oli sydämissään ”veljeyden kutsumus”, joka luontevasti johdatti heidät huolehtimaan kaikkien lasten tarpeista.¹¹ Näin Pärssinen määritteli lapsia koskevat kysymykset juuri naisten toimintapiiriin, mikä käsitys tuli selkeästi esiin myös hänen uransa loppupuolella, kun hän kritisoidessaan suomalaista

lastensuojelua sälytti ainakin osasyyn siitä nimenomaan toisten puolueiden naisten niskoille.

Työläislasten akuutteja ongelmia olivat heidän työolosuhteensa. Hilja Pärssinen nosti lasten työsuojelun ja jatkokoulutuksen tarpeen esiin niin puolueen foorumeilla kuin eduskunnassakin. Useasti hän viittasi ajan keskustelulle tyypillisesti katukaupustelun lapsia turmelemaan vaikutukseen. Tämän estämiseksi heidät – erityisesti työläistytöt - tuli ohjata työopetusta antaviin jatkokouluihin. Pärssinen tuki yleisen oppivelvollisuuden ajatusta huomauttaen, että pienen kansan oli pidettävä kansansivistyksestä huolta. Hän seisoj monien koulutusta ja sivistystä turvaavien aloitteiden takana, liittyivätpä ne sitten kansakouluun muiden oppilaitosten pohjakouluna, nuorisoseurojen avustamiseen, yksityiskouluihin tai vammaisten hoidon ja kasvatuksen järjestämiseen. Lisäksi hän vaati lasten vapaa-aikaan panostamista.¹²

Voi sanoa, että koko työläisperheen aktivoiminen poliittiseen toimintaan oli laajasti ottaen Hilja Pärssisen tavoite. Huoli työläismiehistä jäi kuitenkin taka-alalle äitien ja lasten tarpeiden tieltä. Naiset oli saatava järjestäytyneiden miesten rinnalle, lapset kasvatettava pienestä pitäen aatteen ajajiksi. Aatteen sisäistämiseen sopikin noihin ryhmiin liittyvä metafora: Pärssisestä työväenaate oli kuin rakas lapsi, jota kohtaan oli tunnettava äidillistä lempeä.¹³

KANSANVALTUUSKUNNASTA VANKILAAN

Hilja Pärssisen puheissa ja kirjoituksissa oli isänmaallista hehkua sortokausien aikana. Passiivista vastarintaa kannattaneet Pärssiset joutuivat toimintansa vuoksi myös viranomaisten kotitarkastuksen kohteeksi. Hilja Pärssinen kommentoi Venäjän maaliskuun vallankumousta innoittuneesti¹⁴, mutta alleviivasi samalla sosialistien rauhantahtoisuutta: vallankumous lähti aivoista, kun taas anarkia oli tuomittavaa ja hedelmätöntä. Myös hänen eduskuntatyönsä kertoo pyrkimyksestä muuttaa yhteiskuntaa reformien avulla, vaikkei siihen kuulunutkaan yhteistyö muiden puolueiden kanssa.

Kansalaissodan syttyessä Hilja Pärssinen kuitenkin liittyi vallankumousta tavoittelevien sosialistien rinnalle. Hän oli ystävänsä Hanna Karhisen ohella ainoa kansanvaltuuskuntaan valittu nainen. Maaliskuusta 1918 alkaen Pärssinen toimi sosiaaliasiain osastossa, osan aikaa myös elintarvikeasiain osastossa. Lisäksi hän oli jäsenenä lainvalmistelukunnassa, joka muun muassa määritteli vallankumousoikeuksien toimivallan. Kovin aktiivista hänen toimintansa ei kuitenkaan ollut: hän osallistui noin puoleen kansanvaltuuskunnan kokouksista.¹⁵

Huhtikuussa 1918 Pärssiset siirtyivät Venäjälle. Kotimaahan paluuta seuraavana vuonna seurasi Hiljan kohdalla kahdentoista vuoden vankeustuomio. Katkeruutta syvensi se, että omakohtaiset kokemukset maanpaossa olivat synnyttäneet epäilyjä vallankumouksen suunnasta. Myöhemmin Hilja Pärssinen arvostelikin Neuvosto-Venäjän oloja jyrkkäsävyisesti. Runossaan hän kuvasi vankeuden lohduttomuutta valittaen kuinka siellä itkivät kaikki; tinatuopeista, rautaovista vankeihin saakka.¹⁶ Ankeiden olosuhteiden lisäksi hän kärsi kirjallisuuden puutteesta. Vankeudesta saattoi aiheutua sekin, että huolimatta kokemuksestaan ulkomaisten tekstien kääntämisessä Pärssinen jätti työn alla olleen Kautskyn teoksen kesken.¹⁷ Hänen henkisestä hyvinvoinnistaan oli kiertänyt jopa huolestuttavia, joskin turhia huhuja. Dramatiikkaa vankeuden loppuaikoihin toi se, että ennen lopullista vapautumistaan vuonna 1923 Pärssinen - eräiden muiden työläisnaisjohtajien kanssa - erehdyksessä laskettiin pois jo aikaisemmin. Henkilökohtaisesti pahaa mieltä synnytti työväenliikkeen jakautuminen, jonka seurauksena hän joutui kokemaan jyrkkälinjaisempien tuomion ”herrasrouvaa” kohtaan.

Mitä ilmeisimmin omat kokemukset ohjasivat Hilja Pärssisen huomaamaan vankiloiden ongelmat ja epäkohdat. Kansanedustajan työssään 1930-luvulla hän painotti, että rikollisuuden kasvua tyrehdyttivät vankiloita paremmin sivistys-, kasvatus- ja huoltotyöt. Hän nosti esiin myös erityisesti naisvankien aseman.¹⁸ Henkilökohtaisella tasolla Hilja Pärssinen kertoi vankila-aikojen synnyttäneen voimakkaan luonnon ikävän.¹⁹

PALUU POLITIIKAN POLUILLE

Vankilan ovien sulkeutuminen ei merkinnyt ovien avautumista sitä edeltäneeseen päivätyöhön. Eduskuntaan pyrkiminen oli mahdotonta, koska kansalaisluottamusta ei ollut vielä palautettu. Poliitiikan polku oli kuitenkin vielä avoin. Aatetovereilleen Hilja Pärssinen jaksoi korostaa yhteistyön ja itsekasvatuksen tärkeyttä.²⁰ Jakautuneessa työväenliikkeessä hän valitsi sosiaalidemokraattituntien voimakasta antipatiaa ”ahdasmaielisiä” kommunisteja kohtaan.²¹

Ensimmäiset vuotensa vankilan jälkeen Hilja Pärssinen opetti miehensä rinnalla heidän perustamassaan yksityisessä oppikoulussa Kannaksella. Tultuaan jälleen valituksi eduskuntaan vuonna 1929 hän näki olennaisen eron sen työskentelyssä ennen ja jälkeen kansalaissodan. Itsenäisen Suomen edustajat olivat iäkkäämpiä ja kokeneempia; he olivat enemmän kiinni arkipäivässä ja viljelivät vähemmän aatteellisia iskusanoja. Hänen omana ohjenuoranaan oli poimia ohjelmasta osa, jollei se menisi kerralla läpi. Tätä hän luonnehti vastakohtaksi kommunistien nollatulokseen johtavalle ”kaikki tai ei mitään” -taktikalle.²² Eduskunnassa Hilja Pärssinen opasti nuorempia naisedustajia valiokuntatyöhön ja kannusti heitä kirjoittamaan ja puhumaan. Itse hän oli edustajuurensa ohella muutaman kauden jäsenenä sivistysvaliokunnassa ja varajäsenenä työvaliokunnassa.

Tulo- ja menoarvioista keskusteltaessa Hilja Pärssinen vastusti johdonmukaisesti kansanopetus- ja sosiaalimenoista säästämistä. Kuten aikaisemminkin, hänen kiinnostuksensa ulottui koulu-elämän eri sektoreille aina alkeiskoulusta sota-orpojen ammattiopetukseen ja opettajien koulutuksesta koulunuorison terveydenvaalimiseen. Lamavuosina hän oli huolissaan kurjuudesta, nälästä, työttömyydestä ja lapsikuolleisuudesta. Hän teki edelleen aloitteita vähävaraisten äitien äitiyshuollon ja terveydenhoidon järjestämiseksi. Pärssinen valitti koko sosiaalihuollon lainlaadinnan olevan takapajulla, koska sairaus-, äitiys- ja vanhuudenvakuutus yhä puuttuivat. Yhteiskunnan oli palveltava yksilöä, mutta Pärssisen näkökulmasta yhteisön etu oli tärkein. Hän puolusti esimerkiksi steriloimislakia pitäen sitä tarpeellisena, jos vaihtoehtona oli

aiheuttaa yhteiskunnalle ”tavattoman raskaita seurauksia”.

Hilja Pärssinen oli huolissaan oikeistosuuntauksen voimistumisesta japuolustuslaitoksenmenojen kasvusta. Häntuomitsilapuanliikkeen vaarallisena, demoralisoivana oppina.²³ Vastapainoksi tuolle kehitykselle hän terotti rauhantyön tärkeyttä. Hilda Käkikosken sijaan kiistakumppaniksi eduskunnassa oli astunut Hilja Riipinen, jota Pärssinen luonnehti ”hurjaksi hengettäreksi”. Hän julisti, että kokoomuksen naisten ”sotavimma” oli sukua ”Hitlerin veriselle vainopolitiikalle”.²⁴

UUDEN NAISKANSALAISEN ERI ROOLIT

Kirjoituksissaan 1920-luvulla Hilja Pärssinen hahmotteli uuden, teollistuneen yhteiskunnan synnyttämän naisen rooleja. Kodin seinien ulkopuolelle oli astunut naiskansalainen, joka oli yhä useammin taloudellisesti itsenäinen ja perehtynyt yhteiskunnallisiin kysymyksiin. Hän liikkui kolmella kentällä: työläisenä, kansalaisena ja perheenäitinä. Keskuskeittiöt ja kuntien ruokalajärjestelmät sekä lastenseimet ja -tarhat loivat vapaa-aikaa, jota nainen saattoi käyttää tietojen hankkimiseen ja opiskeluun.²⁵

Viitaten ulkomaanmatkoihinsa Pärssinen nosti esiin nykyajan ihailtavan naisen, joka ei enää ollut harvinaisuus. Henkisesti tuo uusi nuori nainen oli irtaantunut kauas itämaisestä haareminaisesta tai hiljaisesta ja hempeästä perheentyttärestä. Hänen tukenaan oli ammattitaito ja työ; hän oli miehen kanssa tasa-arvoinen niin sivistyksellisesti kuin yhteiskunnallisestikin. Kaikki alat - lentäjästä kirjanpitäjään - olivat hänelle avoimina.²⁶ Näitä ajatuksia ilmensi myös vankilassa kirjoitettu runo *Suffrageetta*, jossa nuori nainen vannoi ikuista rakkautta aatteelle ja hylkäsi romanttisen rakkauden, koska piti tehtävänä kurjuuden syiden poistamista.

Hilja Pärssisen käsitys moderneista, kaikkiin toimiin kykenevistä naisista antoi naisille laajemman liikkumatilan kuin sosiaalidemokrattisessakin naisliikkeessä entistä enemmän painotettu tyttöjen ja naisten kotitalousopetus. Toisaalta hänkin korosti yhä useammin perheenäitien taitojen tärkeyttä, mikä

liittyi yleiseen yhteiskunnalliseen keskusteluun kodinhoidosta ja kotitaloudesta. Se ei kuitenkaan Pärssisen kohdalla syrjäyttänyt toimintaa niin työssäkäyvien kuin työttömienkin naisten puolesta.

Hilja Pärssinen piti loppuun saakka kiinni naiskysymyksen alisteisuudesta yhteisille tavoitteille. Vuonna 1933 hän kertoi, että sosiaalidemokraatit tunsivat vain ”suuren vapauden ja ihmisyyden kysymyksen”. Siihen kuitenkin sisältyivät äitien asiat ja lasten kasvatusta, sillä äiti ja lapsi olivat uuden yhteiskunnan muurin peruskiviä.²⁷

PÄRSSINEN RUNOILIJANA JA IHMISENÄ

Runot olivat Pärssiselle jatkuvasti keskeinen ilmaisukeino. Hänen tuotannostaan löytyvät omakohtaisesti tärkeät poliittiset kysymykset, kuten työväestön olojen kritiikki tai yötyön vastaisuus. Runojen teemat ulottuvat kuitenkin aatteellista julistusta laajemmalle alalle. Niiden joukossa on isänmaallisia ja kristillisiä sävyjä, monesti myös kauneuden ja luonnontunnelmien haltioittamia kuvauksia, juhlarunoja, kertomuksia ja satuja.

Hiljattain avioituneen Hilja Pärssisen runoissa hehkui nuoren aviovaimon onni. Erityisesti varhaisissa puheissaan hän korosti avioliittoelämän henkisyttä ja jalostumista. Elämän varrella kuvaan hiipi tummempia sävyjä. Kertomuksessa torpparipojan vastoinkäymisistä hän suri aviopuolisoiden erkaantumista toisistaan nelikymmenvuotiaina - samanikäisinä kuin hän itse tuolloin oli. Kertomuksen puolisoitten välille oli syntynyt kuilu, ”elämän iskemä haava”,²⁸ joka ei jäänyt kirjoittajalta omakohtaisestikaan tuntematta. Kansalaissodan jälkimainingeissa Pärssisten välit huononivat, kun Jaakko anoi itselleen armahdusta perustelunaan vaimon vaikutusvallan alaisena toimiminen. Sen seurauksensa Hilja uhkasikin jättää yhteisen kodin, mutta malttoi kuitenkin mielensä. Avioliitto jatkui lähelle hänen kuolemaansa. Erityisen katkeran seuranneesta avioerosta teki se, että syynä siihen oli toisen adoptiotyttären ja aviomiehen välille syntynyt rakkaussuhde. Aiemmin Hilja Pärssinen oli ollut ylpeä miehensä väitöskirjatutkimuksesta - on myös väitetty, että hän aviosuhteen hallitsevana osapuolena oli itse asiassa innostuneempi puolisonsa opiskelusta kuin tämä itse.

Sosialidemokraattisen Työläisnaisliiton johtonaisia ryhmäkuvassa vuonna 1933. Hilja Pärssinen istuu keskellä vasemmalla puolellaan Miina Sillanpää ja oikealla Anni Huotari. Kuvanoton aikaan Pärssisen yksityiselämää varjostivat vakava sairaus ja onnettomaksi käynyt avioliitto. Näistä vastoinikäymisistä huolimatta Hilja Pärssisen katse on rohkea ja luja. Hän kuoli pari vuotta myöhemmin. Kuva: Työväen Arkisto.

Myös suhde lapsuudenkotiin oli vuosien varrella jännittynyt jopa niin, ettei Pärssisen vanhin veli arvioinut sisaren elämäntyön kaipaavan ”kehuva muistojulkaisua”.²⁹ Mutta vaikka papin perheessä varttunut Pärssinen vastusti uskonnon institutionalisointia, ei hän torjunut uskontoa sinänsä. Hän julisti, että sosialismin sisälle mahtuivat kaikkien uskontojen edustajat, eikä hän esimerkiksi hyväksynyt juutalaisvastaisuutta. Monet hänen puheenvuoroistaan kannustivat suvaitsevaisuuteen. Lapsuuskodin maailmankatsomuksen hylkääminen ei merkinnyt täydellistä irtaantumista kasvuympäristön perinnöstä. Maalaisyhteisössä papin tyttäreksi syntyneen ja opintielle ohjatun Hilja Pärssisen tausta oli antanut hänelle itsevarmuutta, joka henkilökohtaisten luonteenominaisuuksien ohella mahdollisti ja helpotti ohjaksiin tarttumisen erilaisissa tilanteissa.

Rivien välistä kuultavaa lapsettomuuden tuskaa oli lievittänyt työskentely lasten parissa. Useissa runoissa näkyi huoli

työläislapsista, joiden elämän eväät olivat vähäiset. Vankilavuosien jälkeen Pärssiset adoptoivat ensin yhden tyttären, myöhemmin toisen. Kasvattiäitiys synnytti herkkiä ja lapsen lahjakkuudesta iloitsevia kuvauksia eri lehtiin. Mitä luultavimmin oma kokemus vaikutti myös siihen, että Hilja Pärssisen ajatukset lastenkasvatuksen parhaista edellytyksistä monipuolistuivat: lastenkotien ohella olisi harkittava, voisiko lapsia sijoittaa yksityisiin koteihin.³⁰

Hilja Pärssinen oli taiteiden ja kirjallisuuden ystävä. Kaikki, ”mistä loistaa kauneus”, oli hänelle kallisarvoista.³¹ Ulkomaanmatkoillaan hän kävi taidenäyttelyissä ja kertoi elämyksistään työväenlehtien palstoilla. Hän toivoi taiteiden vaalimisen juurtuvan myös työläisten keskuuteen ja valitteli kokoushuoneistojen karuutta tai työväestön taidelaitosten varattomuutta. Vaikka Pärssinen oli itse sivistyneistön edustaja, ei pelkän kirjatiedon hallitseminen hänestä silti riittänyt. Sen lisäksi tarvittiin katkeamaton yhteys työväkeen työn ja puolue toiminnan kautta.

Näkemästään kurjuudesta huolimatta hän pyrki tulkitsemaan asiat parhain päin. Onni oli kaikesta huolimatta sisäinen asia, joka tuli sydäimestä.³² Sairauden ja pettymysten jälkeen runot ilmensivät myös haikeutta ja aprikointia.³³ Joskus mietelmissä kuului tuska valitusta tiestä: *”Miksi meidän, totuuden etsijäin, meidän, jotka emme saa koskaan tyydyttävää vastausta elämän arvoitukseen, miksi täytyy meidän tuskalla, öitten unettomuudella valloittaa jokainen pieni valon murene sieluumme.”*³⁴

Henkisten epäilyjen ja pettymysten lisäksi Hilja Pärssisen elämän viimeisiä vuosia leimasi sairaus. Ehkäpä kysymyksen polttavan omakohtaisuuden vuoksi hän kehotti naisia vaalimaan terveyttään.³⁵ Rintasyöpä oli väliaikaisesti taltutettu leikkauksella 1920-luvun lopulla, mutta syöpä uusiutui avioeron kynnyksellä ja johti kuolemaan 23.9.1935.

Oman muistelun mukaan politiikan parissa elettyihin vuosiin oli sisältynyt niin valtavia innostuksen elämyksiä kuin loukkausten synnyttämiä katkeria tunteitakin. Maanpako ja vankeusvuodet olivat vain rikastuttaneet elämää.³⁶ Hilja Pärssinen kertoi olevansa sosiaalidemokraatti, koska se mahdollistaisi oikeudenmukaisuuden.³⁷ Hän käsitti sosialismin aatteeksi, joka pyrki onnellistuttamaan

perhe-elämän ja kohottamaan yksilön sisäisesti rikkaaksi, paheista vapaaksi ja taiteista, luonnosta ja mietiskelystä nauttivaksi. Parhaassa tapauksessa tuo yksilö saisi elää ulkopuolella kaupungin kurjuudesta ja rumuudesta. Ihannoidessaan maaseudun hiljaisuutta ja rauhaa ja sen työtätekevää kansaa³⁸ Pärssinen viesti omaksuneensa sen rehdin, suoraselkäisen talonpojan ihanteen, jonka varaan nuoren itsenäisen Suomen haluttiin rakentuvan. Ihannekuva ei kuitenkaan sumentanut hänen käytännönläheisiä tavoitteitaan. Hilja Pärssisen elämänuraa ajatellen on sopivaa, että hänen viimeinen eduskunnassa käyttämänsä puheenvuoro koski ammatissa toimivien naisten - tällä kertaa sairaanhoitajien - työolosuhteiden epäkohtia.³⁹

1. Pieni pilalehti, Hilja Pärssisen arkisto, k. 87, Työväen Arkisto (TA).

2. Opettaja Mimmi Berghin kirje Hilja Pärssiselle 15.1.1918, Hilja Pärssisen arkisto, k. 86, TA.

3. Nuoren Pärssisen aatemaailmasta katso Asikainen [Oikarinen] Sari, "Me toivomme ihannemaata". Hilja Pärssisen varhainen aatemaailma ennen kansanedustajuutta, Tampereen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos. Naistutkimusyksikkö. Julkaisuja – Sarja N. 9/1994. Tampere 1994. Tolstoilaisuuden vaikutuksesta Pärssiseen mainitsee Antti Kujala, Venäjän hallitus ja Suomen työväenliike 1899-1905, Historiallisia tutkimuksia 194. Suomen Historiallinen Seura, Helsinki 1995, 245.

4. Runossaan "Me toivomme ihannemaata", Koti ja Yhteiskunta 9/1898.

5. Runo "Ongelmia", kokelmassa Liinamaa Hilja, Primuloita. Poimittu kylän tytöille ja pojille. Tampere 1900, 53-55.

6. H-a.P., "Kun naiset heräävät", Työmies 8.8.1902.

7. Hilja Pärssinen, "Uusi sivistysihanne", Työläisnaisen joululehti 1916.

8. Esim. H.P., "Utopia - todellisuus", Työmies, 17.5.1904; ks. myös Pärssisen puheenvuoro, Suomen sosialidemokraattisen naisliiton kahdeksannen edustajakokouksen pöytäkirja Helsingissä 4.-6.1917, toim. Hanna Karhinen, Mikkeli 1917, 22.

9. Hilja Pärssisestä kansainvälisten kontaktien luojana ovat kirjoittaneet Marja-Liisa Hentilä artikkelissaan "Maa, jossa piiatkin saivat äänestää. Suomen työläisnaisliikkeen kuvan kansainvälisessä lehdistössä 1906-1914" sekä Maria Lähteenmäki artikkelissa "Pohjoinen mallimaa." Suomen työläisnaisliikkeen

- kansainvälistyminen.” *Tuntematon työläisnainen*. Toim. Leena Laine ja Pirjo Markkola. Vastapaino, Tampere 1989.
10. Viitanen, Vihtori, ”Meidän ehdokkaamme”, *Työ*, 13.12.1906; Pärssisen artikkeli ”Silmät auki koeäänestyksessä”, *Työ*, 27.12.1906.
11. H.P., ”Utopia-todellisuus”, *Työmies*, 17.5.1904.
12. H.P., ”Lastemme lapsuusaika”, *Työläisnaisen kevätlehti VII*, 1913.
13. Hilja Pärssisen puheenvuoro, *Työläisnaisten kolmannen edustajakokouksen pöytäkirjat Tampereella 17., 18., 19. päivinä heinäkuuta 1905*. Tampere 1905, 46.
14. H.P., ”Vapauden aamunkoitossa”, *Työläisnaisen Kevätlehti XI*, 1917.
15. Rinta-Tassij, Osmo, *Kansanvaltuuskunta punaisen Suomen hallituksena*. Helsinki 1986, 162, 236, 171-172, 289.
16. Hilja Liinamaa-Pärssinen, ”Säkeistöjä vankikopista”, *Työväen joulualbumi 1925*, 47.
17. Pärssisen postikortti Edvard Valppaalle 15.5.1923, Edvard Valppaan kokoelma, FA 1, TA.
18. Puheenvuorosta eduskunnassa, *Valtiopäivät 1934. Pöytäkirjat III*. Helsinki 1935, 2410-2414.
19. ”Pala paperia”, aikakauslehtileike, Hilja Pärssisen arkisto, k. 86, TA.
20. Hilja Pärssisen kirje Talikkalan Sos.dem. Naisyhdistyksen 20-vuotisjuhlaan, Hilja Pärssisen arkisto k. 88, TA.
21. Hilja Pärssisen kirje Väinö Voionmaalle 1.5.1924, Väinö Voionmaan arkisto, k. 7, TA.
22. H.P., ”Eduskuntakirjeitä I”, lehtileike, Hilja Pärssisen arkisto, k. 86, TA.
23. Hilja Pärssinen, ”Moraalin rappio ja sen vastustaminen”, sanomalehtileike, ilmeisesti tammikuu 1931, Hilja Pärssisen arkisto, k. 86, TA.
24. ”Mitä sosialidemokratia tekee äitien hyväksi? Hilja Pärssisen lausunto nykyhetken vaatimuksista”, *Toveritar*, 8-9/1933.
25. Hilja Liinamaa-Pärssinen, ”Työläisnaiset ja opiskelu”, *Työväen kalenteri XXI*, 1928, 99-103.
26. Hilja Pärssinen, ”Aikamme nuori nainen”, *Työläisnaisen urheilulehti 1930*, 190-193.

27. Hilja Pärssinen, "Moraalin rappio ja sen vastustaminen", sanomalehtileike, Hilja Pärssisen arkisto, k. 86, TA.
28. Hilja Liinamaa-Pärssinen, "Hänen surunsa", Työväen joulualbumi 1917, 46-50.
29. Kilpi, Sylvi-Kyllikki, "Hilja Pärssinen". Tiennäyttäjät 1. Toim. Hannu Soikkanen. Tammi, Rauma 1967, 125.
30. Suomen Sosialidemokraattisen Naisliiton XI edustajakokouksen pöytäkirja. Kokous pidetty Helsingissä 29, 30 ja 31 p:nä tammikuuta 1926. Toim. Hilja Pärssinen, Martta Salmela, Hilda Seppälä. Hämeenlinna 1927, 19.
31. H L-P, "Madonna", Toveritar 22-23/1932.
32. Hilja Liinamaa-Pärssinen, "Jouluonni", Työväen joulualbumi 1926, 5-6.
33. Esim. H L-P, Lehtien varistessa: "...Tänään on suuri hiljaisuus, eikä sydämeni itku kuulu...", Työväen joulualbumi 1928, 40.
34. Hilja Pärssinen, "Henkinen silta", päiväämätön lehtileike, Hilja Pärssisen arkisto, k. 86, TA.
35. H P-nen, "Tämän päivän naiselle", Toveritar 19/1933.
36. "Pala paperia", aikakauslehtileike, ei päivämäärää, Hilja Pärssisen arkisto, k. 86, TA.
37. "Miksi olen sosialidemokraatti", Toveritar, 16-17/1926.
38. Pärssinen, Hilja, "Sosialismi sivistysliikkeenä". Kysymyksiä sosialidemokratian alalta, Michigan 1907, 13; "Lastu Helsingin köyhälistön työnjuhlaan", 30.8.1914, Hilja Pärssisen arkisto, k. 86, TA; Hilja Liinamaa-Pärssinen, "Päivä Helsingissä. Kolme runoa", Työväen joulualbumi 1929, 5-7. Hän uskoi myös kesä- ja puutarhasiirtoloiden sekä luonnonpuistojen merkitykseen alkoholista aiheutuvia ongelmia ratkottaessa, H.P., "Sosialipolitiikka raittiutta tukemaan", Raitis Kansa, elokuu 1926, Hilja Pärssisen arkisto, k. 86, TA.
39. Puheenvuoro 17.4.1935, Valtiopäivät 1935. Pöytäkirjat I. Helsinki 1936, 990-991.